

Sellanen ol' Viipurin luonnontieteellinen museo

JAKKE NEIRO

Keskiajalla perustettu Viipuri kuului Ruotsille (1293–1721), Venäjän keisarikunnalle osana Vanhaa Suomea (1721–1812) ja autonomista Suomen suuriruhtinaskuntaa (1812–1917) ennen kuin siitä tuli osa vasta itsenäistynyttä Suomea (1917–1944). Karjalaisten kaupungin merkitys uuden kansallisvaltion kulttuurielämälle ja orastavalle kansallistunteelle on ollut merkittävä, ja Viipurin kaupunki- ja kulttuurihistoria onkin innoittanut monia muistelmia ja katsauksia. Harvat ovat kuitenkin kullek Viipurin luonnontieteellisestä museosta ja sen vastuuseurasta Karjalan Luonnon Ystävistä. Museon ja yhdistyksen jännittäviä vaiheita värittävät alullepanijan äkillinen tapaturma, eläintarhan boikotointi, lehtorin murha ja eläintieteellinen näyttely Alvar Aallon suunnittelemassa uudessa kaupunginkirjastossa. Mitä kaikkia tarinoita arkistojen uumenista löytyy?

Viipuri tunnetaan kaupallisena, hallinnollisena ja sotilaallisena rajakaupunkina, mutta jo keskiajalta saakka kaupunki toimi myös itäisen Suomen sivistyksellisenä keitaana. Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura on Suomen vanhimpia yhä toimivia seuroja, joka vaalii Viipurin kirjallista ja kulttuurista perintöä julkaisemalla Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita ja ylläpitämällä Wiipuri-portaalia (<https://wiipuri.fi/>). Viipurin kulttuurikaupungin kehtoon kuuluivat niin laaja monikielinen koululaitos kuin väkevä taiteellinen kansalaisyhteisö.

Viipuriin perustettiin ensimmäiset koulut 1400-luvulla, ja itse suomen kirjakielen isä Mikael Agricola opiskeli Viipurin latinakoulussa 1520-luvulla (Häkkinen 2007). Kaupunki sai ensimmäisen lukionsa vuonna 1641 (Viborgs gymnasium) (Heininen 2017). Viipurin 1800-luvun koululaitos oli monikielinen, ja kaupungissa toimi saksalaisia ja venäläisiä yksityiskouluja ruotsinkielisen lukion lisäksi. Kansakoulu-uudistuksen ja kieliasetuksen myötä perustettiin ensimmäiset suomenkieliset koulut, ja Viipurin suomalainen reaalilyseo aloitti vuonna 1874 (nimillä Viipurin reaalikoulu 1874–1884 ja Viipurin alkeiskoulu 1884–1891). Viipurin vanha

ruotsinkielinen lukio jatkoi toimintaansa Viipurin ruotsalaisena yhteislyseona, ja siten Viipurissa oli itsenäisyyden alkuaikoina laaja oppikoulujärjestelmä ja paljon opiskelevaa nuorisoa. (Kuujo 1985.)

Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura perustettiin vuonna 1845, ja seura julkaisi 1850-luvulta lähtien moninaista suomenkielistä kirjallisuutta, ja seuran jäsenet edesauttoivat suomenkielisen oppikoululaitoksen alullepanoa. Seura keräsi Karjalan alueelta kansantieteellisen kokoelman ja perusti Viipurin historiallisen museon (1892–1939), joka sijaitsi Torkkeli Knuutinpojan torin laidalla Viipurin vanhassa raatihuoneessa. (Koskivirta 2022.) Samoin viipurilaiset taiteenharrastajat perustivat Viipurin Taiteenyöstävät vuonna 1890, ja yhdistys opetti taidetta Viipurin piirustuskoulussa (1891–1939) ja rakennutti funktionalistisen Viipurin taidemuseon Pantsarlahden bastionikukkulalle vuonna 1930 (Wolff 2016). Itsenäistyneessä kaupungissa musiikkia opetti Viipurin musiikkiopisto (1918–1939), Viipurin Musiikin Ystävien Orkesteri virkisti asukkaita soitoillaan, ja Viipurin kaupunginteatteri esitteli näytelmätaidetta (YLE 2020).

Tässä kulttuuriympäristössä heräsi myös ajatus Viipurin luonnontieteellisestä museosta ja luonnonhistoriallisesta harrastustoiminnasta. Vastaavanlaista aloitteellisuutta saada paikallisia luonnonhistoriallisia yhdistyksiä ja museota oli nähtävissä eri puolilla Suomea. Kuopion Luonnon Ystävät perustettiin jo vuonna 1887, ja yhdistys sai kokoelmatiloikseen Kuopion museorakennuksen vuonna 1907 (Kuopion luonnontieteellinen museo 2022). Turun biologinen museo avasi ovensa vuonna 1907 (Turun biologinen museo 2022). Oulun Luonnonystäväin yhdistys perustettiin vuonna 1925, ja se sai museolle omat tilat vuonna 1932 (Metsävaino 1929; Oulun yliopiston eläinmuseo 2022).

Vuosisadan alku ja Etelä-Karjalan Kotiseutuyhdistys

Viipurin klassillisen lyseon oppilaiden perustaman Iris-kerhon kerrotaan olleen Viipurin ensimmäinen luonnontieteellinen harrastusyhdistys, jota ohjeisti luonnonhistorian ja maantiedon lehtori Axel Hjalmar Corander (myöhemmin Kaihovaara). Toiminta oli lyhytaikaista ("jonkun vuosia" vuosisadan alussa) ja pienimuotoista, ja muistona tältä ajalta jäi seuraaville vuosikymmenille ainoastaan pieni herbaario (Kaikko 1932). Tämän jälkeen luonnontieteellistä harrastustoimintaa piti yllä Etelä-Karjalan Kotiseutuyhdistys vuosina 1910–15 (Salovaara 1914; Karjala 4.4.1938). Kotiseutuyhdistys lakkautettiin, mutta nuoret jatkoivat toimintaa ja pitivät salaisia kokouksia Possenkadun varrella olevan talon kellarikerroksessa sijaitsevassa huoneessa (Karjala 4.4.1938). Tehtiin biologisia havaintoja, tutkittiin ja keräiltiin kasveja sekä täytettiin nisäkkäitä ja lintuja. Kotiseutuyhdistys ehti saada kootuksi jonkin verran kasveja, hyönteisiä, lintuja, nisäkkäitä ja luurankoja (Karjala 2.3.1928).

Alullepanija Aron aloite ja onnettomuus

Itsenäisen Viipurin luonnontieteellisen museon alullepanija oli Viipurin suomalaisen lyseon

luonnontiedon lehtori Johan Emil Aro (1874–1928), joka on suuresti vaikuttanut koko suomalaisen biologian ja maantieteen opetuksen alkuvaiheisiin (Kuva 1 A). Aro syntyi Espoossa 29.8.1874 rakennusmestari Johan Fredrik Johanssonin ja Helena Maria Antintyttären perheeseen. Valmistuttuaan ylioppilaaksi Mikkelin lyseosta vuonna 1896 Aro jatkoi opintojaan Helsingin yliopistossa. Jo kouluvuosinaan Aro toimi suomenkielisen luonnonhistorian kasvatuksen kehittäjä ja uranuurtaja A. J. Melan kesäapulaisena, ja tämän innostamana ja kehoitamina nuori ylioppilas Aro värväytyi mukaan vastaperustetun Vanamo-yhdistyksen suomenkielisen luonnontieteellisen kirjallisuuden uurrastuksiin. (Pulkkinen 1928; Lappalainen 1959.)

Vuonna 1898 ilmestyi Aron esikoisteos ja Vanamon ensimmäinen teos *Suomen perhostet*. Aro valmistui kandidaatiksi vuonna 1902, maisteriksi vuonna 1904 ja lisensiaatiksi vuonna 1906. Opintojen aikana hän teki matkoja eri puolille Eurooppaa: Ruotsiin, Norjaan, Tanskaan, Saksaan, Itävaltaan, Unkariin ja Italiaan. Opiskeluaikoina häneltä valmistuivat myös teokset *Katsahdus perhosten levenemiseen Suomessa* (1900), *Japani: maa ja kansa, sekä lyhyt esitys Koreasta* (1904), *Kehitysoppi nykyisellä kannallaan* (1907) sekä *Peltojen ja niittyjen viholliset Suomessa* (1907), jotka kaikki edustavat urauurtavaa suomenkielistä kirjallisuutta aloiltaan (Kansalliskirjasto 2022). Opintojen ohessa hän ehti opettaa Helsingin, Tampereen ja Porin oppikouluissa (Pulkkinen 1928; Lappalainen 1959).

Opintojen jälkeen Aro työskenteli Viipurin lyseon luonnonhistorian ja maantiedon lehtorina vuodesta 1907 (Pulkkinen 1928). Aro alkoi heti laajentaa kotimaista oppikirjallisuutta teoksillaan *Kansakoulun maantieto* (1908), *Koulun maantieto* (1908), *Kansakoulun luonnontieto* (1911), *Kansakoulun Venäjän maantieto* (1913), *Oppikoulun Venäjän maantieto* (1913), *Lisäys kansakoulun Venäjän maantietoon* (1913), *Valmistava koulun maantiede* (1914), ja *Kasvifysiologisia kokeita* (1917) (Kansalliskirjasto 2022).

Kuva 1. (A) Viipurin suomalaisen lyseon luonnontiedon lehtori Johan Emil Aro (1874–1928). Kuva: Pulkkinen (1928). (B) Viipurin Pyöreä torni toimi ensimmäisenä kokouspaikkana. Kuva: Wiipuri.fi (WAY. D1a8. CC BY 4.0).

Päiväkorentotutkijana Aron tieteellisesti merkittävään tuotantoon sisältyy *Suomen päivänkorennoiset* (1928). Vuodet 1909–11 Aro ehti myös olla poliittisesti aktiivinen ja toimi Viipurin läänin itäisen ja läntisen vaalipiirin Suomalaisen puolueen keskusjärjestön puheenjohtajana. Aro oli pidetty opettaja ja hänen kerrotaan olleen iloinen, ystävällinen ja tasapuolinen. Lisäksi Aro oli innokas metsästäjä ja toteutti harastustaan paikallisissa metsästysyhdistyksissä. (Karjala 6.2.1928.)

Viipurilainen eläintieteellinen museo oli jo pitkään kuulunut Aron haaveisiin, ja viimein 18.1.1928 hän järjesti alustavan neuvottelukokouksen Pyöreän tornin hopeasalissa (Kuva 1 B). Aro pohjusti kokouksen kertomalla, kuinka hanke oli ollut vireillä jo 20 vuotta, mutta yhteiskunnalliset myllerrykset olivat hankaloittaneet hanketta toistuvasti. Kokouksessa hanketta kannatettiin yksimielisesti, ja päätettiin perustaa yhdistys nimeltä *Karjalan Luonnon Ystävät* (KLY) ajamaan ja tukemaan asiaa. Aro valittiin johtamaan toimikuntaa sääntö- ja toimintaehdotuksen laatimiseksi, ja KLY:n ensimmäinen kokous päätettiin pitää 6.2.1928. (Karjala 20.1.1928.)

Toimikuntaan valittu Antero Valmari kirjoitti kaunopuheisesti yhdistyksen päämääristä

Karjala-lehteen. Valmari sanoitti aikalaistensa kaipuun luontoon: ”tuntuuhan nimittäin – sen tuntee kai jokainen omassa itsessäänkin – kuin tänä kuumeisena, levottomana, kaikki hermot jännittävänä elämän kilpajuoksun aikana puhuisi sisimmässä kaipaus ja kaiho: takaisin luontoon! – elämän alkulähteille, luontoa tuntemaan, oppimaan ja siihen ’vajoamaan’, se on lepoa, rauhaa, tyydytystä, nautintoa ja onnea siinä, luonnon sylissä etsimään.” Yhdistyksen perustaminen olisi Valmarin sanoin helppoa, sillä ”sen luulisi lankeavan ikään kuin luonnostaan, sillä kukapa ei tahtoisi olla synnyin- tai kotiseutunsa luonnon ja sen tuntemuksen ja suojelun harras ystävä, ja kukapa ei pyrkisi ja tahtoisi johdattaa muitakin, sinne, missä ’siintävät on seljät ja salmien suut’”. (Karjala 22.1.1928.) Pari viikkoa myöhemmin Valmari kirjoitti Karjala-lehdessä, kuinka muut pienemmät kaupungit kuten Kuopio ja Savonlinna olivat jo saaneet omat luonnontieteelliset museonsa, ja Viipurin luonnontieteellinen museo oli siten koko kaupungin sivistyksellinen kunniakysymys (Karjala 5.2.1928).

Valmari jatkoi, kuinka yhdistyksen huomiossa perustamiskokouksessa käsiteltäisiin Äyräpäänjärven rauhoittamiskysymystä, jonka säilyttämiseen liittyy muitakin arvoja kuin luon-

nontieteellisiä. Valmarin sanoin ”meidän tulee oppia ymmärtämään, että velvollisuutemme on säilyttää rauhoitettuja alueita, maan alkuperäistä luontoa, ikuisiksi ajoiksi todistuksena siitä pohjasta, jolle kansan aineellinen vaurastuminen ja sivistyksellinen kehitys rakentuu”. (Karjala 5.2.1928.) Karjalan kannaksen Kyyrölän kunnassa sijaitsevaa linturikasta Äyräpäänjärveä uhkasi kuivattaminen 1920- ja 1930-luvuilla, mutta luonnonsuojelijat Einari Merikallio etunenässä teoksellaan *Äyräpäänjärvi - Suomen linturikkain järvi* (1929) vakuuttivat maaherra Mannerin, ja kuivatushankkeet eivät edenneet (Niemelä 2019). Kuitenkaan lähteistä ei näytä löytyvän mainintoja siitä, miten KLY käsitteli aihetta vuoden 1928 jälkeen.

Sunnuntaina 5.2.1928 kohtasi orastavaa yhdistystä hirvittävä takaisku. Lehtori Aro menehtyi tapaturmaisesti auto-onnettomuudessa. Vieraan auton kuljettaja saatiin samana päivänä kiinni ja tunnistettiin Väinö Gabriel Nisoseksi, joka oli syyllistynyt vakavaan rattijuoppouteen. (Karjala 6.2.1928.)

Karjalan Luonnon Ystävät perustetaan

Aron kuolemasta huolimatta Karjalan Luonnon Ystävät piti perustamiskokouksensa suunnitellusti Viipurin Pyöreän tornin hopeasalissa 6.2.1928. Kokoushuoneeseen oli tuotu näytteille täytettyjä Suomen talvilintuja ja preparaattori Uno Vitikaisen täyttämä suurikokoinen susi. Perustamiskokous aloitettiin muistotilaisuudella edellisenä päivänä järkyttävästi menehtyneen Aron kunniaksi. Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin opettaja Antero Valmari (myös kirjoitettuna Walmari), varapuheenjohtajaksi majuri Wilhelm Teittinen, sihteeriksi toimittaja G. K. Krause, varasihteeriksi lehtori Joh. Kaikko, varainhoitajaksi eläinlääkäri Armas Kovanin, koelman hoitajaksi preparaattori Uno Vitikainen ja Nuorten osaston johtajaksi lehtori Martti V. Kurki. Johtokunnan muiksi jäseniksi valittiin prokuristi Väinö Löfgren ja pankinjohtaja Heikki Lund, ja ensimmäisiksi tilintarkastajiksi valittiin herra Meurman ja lehtori K. Väänänen. (Valmari

1928.)

Viipurin lehdistö uutisoi vilkkaasti yhdistyksen ensimmäisestä toimintavuodesta. KLY julkaisi Karjala-lehdessä heti toivomuksen, jossa he pyysivät kansalaisia joko lahjoituksilla tai kannattajajäseniksi liittymällä ryhtyä tukemaan yhdistyksen hanketta. Vastaperustetun yhdistyksen vuosijäsenmaksu oli 25 mk ja kannattajajäsenmaksu oli 200 mk, ja yhdistys mainitsi tarpeesta saada jo nyt kertyneille kokoelmille huoneisto (Karjala 16.2.1928). Seuraavana päivänä KLY kertoi samassa lehdessä nuorten osastostaan, johon toivottiin alueen koulujen luontokerhojen liittyvän. Näin ollen KLY toivoi, että oppikoulut ja kansakouluopettajisto kevään kuluessa perustaisivat luontokerhoja, joita varten yhdistys oli laatinut mallisääntöjä ja toimintaohjeita (Karjala 17.2.1928). KLY kirjoitti Karjala-lehteen pari viikkoa myöhemmin avoimen kirjeen, jossa korostettiin kuinka vastaperustettu yhdistys ja ”Karjalan luonnontieteellinen museo” oli koko maakunnan kunniakysymys (Karjala 2.3.1928.) Kaikesta päätellen ilmoitus innosti konsulin leskeä Ester Otsakorpea lahjoittamaan yhdistykselle 1000 mk viikkoa myöhemmin (Karjala 8.3.1928).

Kuten perustuskirjassa todetaan, Karjalan Luonnon Ystävien tarkoituksena oli jo alusta alkaen edistää sekä luonnontieteitä että luonnonsuojelua:

1 §

”Karjalan Luonnon Ystävät -seuran tarkoituksena on: 1) edistää varsinkin Karjalan luonnon tuntemista; 2) herättää ja ylläpitää jäsenissään harrastusta kotiseudun luonnon tutkimiseen, suojelemiseen ja tunnetuksi tekemiseen; 3) perustaa Viipurin kaupunkiin luonnonhistoriallinen museo ja sitä voimiensa mukaan kartuttaa ja tukea.”

2 §

”Tarkoituksensa saavuttamiseksi seura: 1) koettaa saada syntymään yhteenliittymisiä Karjalan sekä maalais- että kaupunkikunnissa elävän luonnon tutkimista, suojelemista ja kaiken-

laisten luonnon esineitten keräilemistä varten sekä, mikäli mahdollista, avustaa niitä; 2) jakaa stipendejä eri tahoille Karjalaa toimeenpantavia retkeilyjä ja keräilyjä varten sekä 3) asettua – niin usein kuin tarve vaatii – yhteyteen tieteilisten seurojen, laitosten, yksityisten tutkijain ja asianharrastajan kanssa asioista, jotka kuuluvat seuran toiminta-alaan.” (Valmari 1928.)

Karjalan Luonnon Ystävien ensitaival

KLY piti ensimmäisen kuukausikokouksensa 12.3.1928 Pyöreän tornin hopeasalissa. Kokouksen aloitti puheenjohtaja Valmari kertomalla, kuinka yhdistykseen oli liittynyt jäseniä odotamattoman paljon kaikista yhteiskuntakerroksista, ja jäseniä oli jo toista sataa. Seuraavaksi kokous keskusteli vilkkaasti kaupunkiin perustettavasta eläintarhasta. Kokous päätti lopulta yksimielisesti, että hanketta vastustetaan jyrkästi luonnonsuojeluaatteen kannalta. Samassa hengessä piti puheenjohtaja Valmari esitelmän *Luonnonsuojelu aatteellisena ja yhteiskunnallisena kysymyksenä*. (Karjala 15.3.1928.)

Saatuun tietää KLY:n kannasta eläintarhaan, kirjoitti Viipurin Eläintarha Oy vastineensa. Eläintarha ilmasi ymmärtämättömyytensä päätökseen, ja vastasi, että ”ellei luontoa ja ihmistä lähennetä tuomalla heitä toistensa lähetyville, niin ei minkäänlainen luonnonystävyys eikä eläinsuojelu pääse alullekaan”. Eläintarha halusi korostaa, että useat eläintieteen opettajat olivat suositelleet heidän toimintaansa. Lisäksi eläintarha totesi, että maan ainoasta eläintarhasta, Korkeasaaresta, ei ollut kuulunut moitteen sanaa pitkään aikaan, ja siksi karjalaisille tulisi suoda samat elämykset kuin pääkaupunkilaisille. (Karjala 17.3.1928.)

Tähän vastasi KLY:n varasihteeri Joh. Kaikko kolme päivää myöhemmin: ”Sirkuksiin verrattavista näyttelyistä on nykyajan sivistyneellä luonnonystävällä vain yksi mielipide, nim. että ne eivät ole kannatettavia laitoksia”. Kaikko jatkoi, että ”suljettuina ahtaisiin häkkeihin eläimet ovat näissä kaikkea muuta kuin siedettävissä oloissa, ja katsojat, jotka tavallisimmin käy-

vät tällaisissa näyttelyissä, ovat yksinkertaista markkinarahvasta, joka mielenkiinnolla katselee jotain ’ulkomaan elävää’ saamatta ollenkaan oikeaa mielikuvaa vastaavasta eläimestä vapaassa luonnossa”. Kaikon mielestä Viipurin Eläintarha Oy:tä ei voinut mitenkään verrata Korkeasaaren, sillä tällä on ”johtajanaan tieteilisest pätevä ammattimies luonnonsuojelun alalta, joten se on todellinen kulttuuri-laitos, kun taasen Viipurin perustettavan vakinaisen eläinnäyttelyn ainoana todellisena tarkoituksena on kaikesta päättäen rahallinen hyöty”. Kaikko viittaa tässä Rolf Palmgreniin, joka oli Korkeasaaren eläintarhan intendentti 1910–1929. (Karjala 20.3.1928; Kansallisbiografia 2022, hakusana Rolf Palmgren.)

Yhdistyksen toinen kuukausikokous järjestettiin Pyöreän tornin vaakunasalissa huhtikuussa 1928. Varasihteeri Joh. Kaikko piti esitelmän *Sukupuuttoon kuolleesta ja kuolevasta eläimistöä*. Hän kertoi laajasti, kuinka ilmastotekijät, ravinnsaantivaikeudet, sopeutumattomuus, luonnonvalinta ja ihminen ajoivat lajeja sukupuuttoon. Amerikkalaiset olivat onnistuneet metsästämään muuttokyyhkyn sukupuuttoon, ja tämän johdosta olivat ”ryhtyneet suurenmoisiin luonnonsuojelutoimiin m. m. perustamalla suuria kansallis- ja luonnonpuistoja”. Samassa kokouksessa Viljo Berka kertoi Viipurin seudun jyrsiähavainnoistaan (yhteensä 12 lajia), ja tohtori Erik Thuneberg ilmoitti havainneensa Viipurin lähistöllä kenttämyyrän (*Arvicola arvensis*) ja peltohiiren (*Mus agrarius*). (Karjala 19.4.1928.)

Ennen kolmatta kuukausikokousta puheenjohtaja Valmari pohjusti uutta suomalaista lintujen nimistöehdotelmaa. Valmari selosti, kuinka nimistö oli pysynyt lähes muuttumattomana A. J. Melan päivistä saakka, mutta vuonna 1923 Vanamon lintuharrastajien parissa heräsi ajatus nimistön tarkistamisesta. Uuden nimistön periaatteiksi asetettiin nimen käytön laajuus, nimen merkityksen sopivuus, nimen suomalaisuus, nimen asema virallisessa nimistössä, nimen lyhyys ja nimen kauneus. Seura asetti työryhmän nimistöä varten, ja vuonna 1925 Einari Merikal-

lio ja K. E. Kivirikko julkaisivat ehdotuksen *Suomen lintujen uudeksi nimistöksi*. Nimistö otettiin Vanamon julkaisuissa heti käyttöön, mutta toimintatapa sai osakseen paljon moitetta kiireellisyydestä ja yksinvaltaisuudesta. Valmari arvosteli uusista nimiehdotuksista erityisesti tilitettäviä, sieppoa, pajulintua ja hemppoa epäsuomalaisina, liian pitkinä hän pitää kapeanokkapähkinähakkia ja leveänokkavesipääskystä, ja rumia nimiä ovat jura, tyrä, värry, tolko (ruokki), järri, järripeippo, kihu (räiskä) ja narsku (sotka). (Karjala 10.5.1928.)

Niinpä kolmannessa kuukausikokouksessa toukokuussa 1928 keskusteltiin kiivaasti suomalaisten lintujen nimistöstä. Kokouksessa todettiin yksimielisesti, että epäonnistuneita ehdotuksia olivat ruokin muuttaminen juraksi ja sotkan muuttaminen narsuksi sekä uudet nimet sieppo, valkoniskamustalintu, kapeanokkapähkinähakki ja hanhikorppikotka. Seura päätti olla Vanamoon yhteydessä ja laatia oman nimistöehdotuksen. Keskustelun jälkeen Valmari piti esitelmän luonnon muistomerkkien luotteloimisesta ja päätettiin olla yhteydessä Etelä-Karjalan Nuorisoseuran johtokuntaan Karjalan luonnonmuistomerkkien luotteloimiseksi. Lisäksi päätettiin sanomalehdissä julkaista julkisia vetoamuksia luonnonmuistomerkkien saamisesta KLY:n tietoon. Samassa kokouksessa M. Pekkanen ilmoitti kahdesta merkki- ja muistopuusta: Säiniön karsikkopuu ja Uudenkirjon Metsäkylän ”Nissin kuusi”. Lopuksi päätettiin järjestää kevätretki Säiniön uhripuulle vielä samalla viikolla tapahtumarikkaan kevätkauden päätteeksi. (Karjala 16.5.1928.)

Haasteeksi kokoelmien säilytystilat

Kesän 1928 jälkeen aloitti KLY viestintäkampanjan eläinkokoelman kartuttamiseksi (Kuva 2 A). Maakansa-lehdessä ilmoitettiin ”Eläimiä täytetään – Muistakaa eläinlahjoituksillanne seuraa Karjalan Luonnon Ystävät. U. Vitikainen, K. L. Y.-seuran kokoelmahoitaja” monena päivänä peräkkäin (Maakansa 23.–26.8.1928). Ilmoitus lienee tuottanut tulosta, sillä kalastaja Juho

Parkkinen sai elokuun lopulla kiinni hylkeen ryssäään Lihaniemen edustalta, ja hän lahjoitti hylkeen KLY:n kokoelmiin (Karjala 1.9.1928).

Syksyllä KLY piti kuukausittain kokouksia Pyöreässä tornissa, joissa mietittiin vastaperustetun yhdistyksen seuraavia askelia. Kokoelmat olivat ensimmäisen vuoden aikana karttuneet, ja siksi joulukuun kokouksessa 1928 päätettiin kääntyä kaupunginvaltuuston puoleen ja anoa 6000 mk vuosittaista avustusta huoneistoa varten ja 4000 mk kerta-avustusta kokoelmakaappeihin (Karjala 19.12.1928). Aihe ei kuitenkaan vielä keväällä edennyt, ja KLY jatkoi kokouksien ja esitelmien järjestämistä. Huhtikuun kuukausikokouksessa vuonna 1929 keskusteltiin oravan rauhoituksesta ja kyyhkysten inhimillisistä hävittämistavoista. Joh. Kaikko piti esitelmän Suomen luonnon kehityksestä käsitellen pääasiallisesti jääkautta ja sen jälkeisen ajan kasviston ja eläimistön muutoksia. (Karjala 12.4.1929.)

Toukokuun vuosikokouksessa vuonna 1929 päätti puheenjohtaja Valmari jättäytyä sivuun ja puheenjohtajaksi valittiin Joh. Kaikko, varapuheenjohtajaksi Viipurin suomalaisen lyseon uusi lehtori Asko Pulkkinen, sihteeriksi lehtori M. V. Kurki, varasihteeriksi lehtori A. Bruun, varainhoitajaksi tohtori A. Kovan ja kokoelmahoitajaksi U. Vitikainen. Kokouksessa harmiteltiin säilytystilan puuttumista, ja todettiin seuran odottavan vastausta anomukseensa saada huone Viipurin historialliselta museolta. Kokoelman kerrottiin kokousajankohtana käsittäneen 56 täytettyä eläintä, 112 nestepreparaattia, noin 300 hyönteistä, lintujen munia 12 lajilta ja 900 kasvia, joita tilapäisesti säilytettiin Viipurin klassillisen lyseon kokoelmahuoneessa. Todettiin, että ”seuran ensimmäinen toimintavuosi on kulunut etupäässä etsiessä kiinteitä toimintamuotoja, joten saavutukset eivät vielä ole erikoisemman suuret”. M. V. Kurki päätti kokouksen esitelmällään Viron kasvistosta. (Karjala 16.5.1929.)

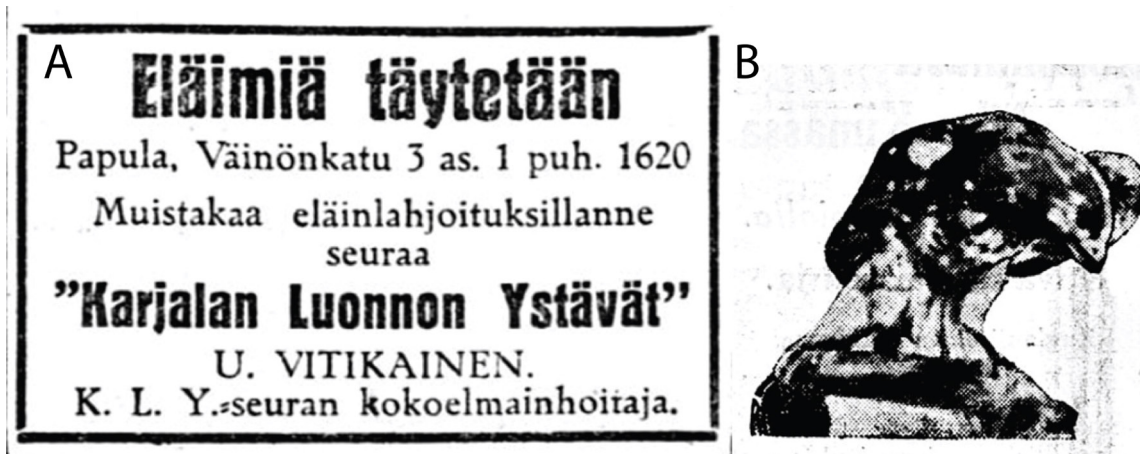
Kesällä 1929 seura muistutti sanomalehdissä, että erikoiset luonnonlöydöt kannattaa lahjoittaa seuran kokoelmiin. Puheenjohtaja Kai-

kon sanoin "jos satutte retkillänne löytämään jonkun linnun, imettäväisen tai jonkun muun mielestänne talletettavan luonnonesineen, niin pyydämme sen hyväntahtoisesti lahjoittamaan Karjalan Luonnon Ystävien kokoelmiin, joita kartutetaan tulevaa biologista museota varten" (Karjala 16.6.1929). Syyskuun kuukausikokouksessa vuonna 1929 päätettiin jälleen kerran anoa kaupungin valtuustolta apurahaa kokoelmahuoneiston vuokraamista varten. Seura toivoi saavansa Viipurin historialliselta museolta huoneen suuren korjaustyön jälkeen. Asko Pulkkinen päätti kokouksen kertomalla Karjalan kannaksen petopistiäisistä (Karjala 13.9.1929). Etelä-Karjalan Nuorisoseura piti vuosikokouksen marraskuussa 1929, ja puheenjohtaja Kaikko alusti kokouksessa kysymyksen KLY:n ja Etelä-Karjalan Nuorisoseuran yhteistoiminnasta luonnonsuojelutyön alalla (Nuorisoseura 1929 No 11).

Marraskuussa 1929 seura julkaisi pitkän vetoomuksen Karjala-lehdessä luonnontieteellisen museon perustamiseksi Viipuriin. Seura oli lähettänyt Viipurin kaupunginvaltuustolle kirjelmän, jossa anottiin luonnontieteellisen museon perustamista erillislaitoksena tai luonnontieteellisen osaston perustamista Viipurin historiallisen museon yhteyteen. Vaihtoehtoisesti seura anoi 1500 markan kuukausi-

avustusta huoneiston vuokraamista varten ja 9350 markkaa neljän kokoelmakaapin, pöydän ja tuolien hankkimiseksi. Seura perusteli anomustaan muiden kulttuurilaitosten kukoistuksella, kasvatustyön edistämällä ja luonnonsuojelunäkökulman esiintuomisella. (Karjala 10.11.1929.) Pari viikkoa myöhemmin seura julkaisi uuden anomuskirjoituksen ja painotti, kuinka "osa Karjalan Luonnon Ystävien kokoelmista vaarassa pilaantua säilytyspaikkojen ja säännöllisen ammattitaitoisen hoidon puutteessa". Seuran mukaan Viipuri ansaitsi oman luonnontieteellisen museonsa, sillä jo mm. Kuopio ja Oulu olivat saaneet omansa. Monet lahjoitukset odottivat säilytystilan ratkaisua, ja siksi huoneistolle oli jo huutava tarve. Seura oli ehdottanut huonetta Viipurin historiallisessa museossa, mutta myös Viipurin piirustuskoulun vanha rakennus ja rakennettavan vesitornin alakerta olisivat voineet tulla kyseeseen. Kuten seura tiivisti, "olisi jo aika saada kootuksi Karjalan luonnontieteelliset harvinaisuudet ja nähtävyydet yhteen paikkaan". (Karjala 21.11.1929.)

Kaupungin vastausta odotellessa piti Maisteri S. Cantell esitelmän muuttolintujen kevät- ja syysmuutosta joulukuun kuukausikokouksessa vuonna 1929. Samalla päätettiin hankkia negatiivikuvakokoelma yhdistykselle (Karjala 12.12.1929). Vuodenvaihteen jälkeen

Kuva 2. (A) Karjalan Luonnon Ystävät kehottivat paikallislehtien lukijoita lahjoittamaan eläinnäytteitä yhdistykselle. Kuva: Maakansa 23.8.1928. (B) Kokoelmien harvinainen käärmeotko (*Circaetus gallicus*). Kuva: Karjala 6.6.1930.

kuukausikokouksessa ilmoitettiin, että tohtori Hortling oli määrittänyt erään kokoelman kotkan uudelleen käärmekotkaksi (*Circaetus galli-cus*). Tämä käärmekotka oli ammuttu Raivolassa ja oli tiettävästi Suomen toinen ammuttu käärmekotka, ja se aiheutti seuralaissa suurta innostusta. (Karjala 17.1.1930.) Keväällä 1930 Historiallisen museon museotoimikunta piti luonnontieteellistä museota toivottavana, mutta ei kokenut pystyvänsä varaamaan huonetta sille niin kauan kun museota kunnostettiin. Niinpä Museotoimikunta ehdotti KLY:n vuokra-avustuksen hyväksymistä huoneistoa varten. (Karjala 7.3.1930.) Lopulta kaupunginvaltuusto päätti maaliskuussa 1930 varata Merikoululta (Pohjoisvalli 19) yhden huoneen KLY:n kokoelmia varten ja myönsi 9350 markkaa kokoelma-kaappien ja muun kaluston hankkimiseksi (Karjala 19.3.1930.)

Huhtikuussa 1930 pidettiin Merikoulun uusissa tiloissa ensimmäinen kuukausikokous, jossa puhuttiin kokoelman tarpeista ja kuunneltiin eläinlääkäri Armas Kovan esitelmää kotieläinten loismadoista (Karjala 6.4.1930). Yhdistyksen toinen vuosikokous järjestettiin Merikoululla toukokuussa 1930, jolloin todettiin seuran kuluksen vuoden toiminnan keskittyneen laadukkaisiin esitelmiin ja kokoelmien kartuttamiseen sekä säilytyshaasteen ratkaisemiseen. Puheenjohtajaksi valittiin uudelleen Joh. Kaikko, varapuheenjohtajaksi lehtori Asko Pulkkinen, sihteeriksi lehtori Martti V. Kurki, varasihteeriksi lehtori Albert Bruun, eläinlääkäri Armas Kovan varainhoitajaksi, U. Vitikainen kokoelmien hoitajaksi. Muiksi johtokunnan jäseniksi valittiin Rauha Jakobson, maisteri Martta Kaskinen, pankinjohtaja Heikki Lund sekä herra M. H. Nurmi. Vastavalittu sihteeri Kurki piti esitelmän kasvien kasvupisteen haarautumisesta, uusien kasvupisteiden muodostumisesta ja hyönteisten aiheuttamista kasviepämuodostumista. Kevään kunniaksi puheenjohtaja Kaikko päätti kokouksen kertomalla omista sammakkohavainnoistaan. (Karjala 15.5.1930.)

Kesän 1930 alkaessa seura esitteli käärme-

kotkaharvinaisuuttaan sanomalehdissä ja kertoi uudesta luonnontieteellisestä museosta (Kuva 2 B). Käärmekotkaan oli lehtori J. E. Aro törmännyt metsästysretkellään täytettynä Raivolan Puhtulassa, ja sen kerrottiin tulleen ammutuksi kymmenkunta vuotta aikaisemmin. Suomen ensimmäinen käärmekotka tavattiin 1890-luvun lopulla Karjalankannaksella Perkjärven rautatieaseman lähellä, ja Raivolan käärmekotka oli tiettävästi maan toinen havainto. (Karjala 6.6.1930.)

Unelma Viipurin koulupuutarhasta

Kesän jälkeen lehtori Mandi Saarenpää esitelmöi Preussin koulupuutarhoista marraskuun kuukausikokouksessa vuonna 1930. Saarenpää oli tehnyt viime kesänä opintomatkan Saksaan ja kertoi, kuinka Preussissa koulupuutarhoja on jo lähemmäs tuhat. (Karjala 13.11.1930.) Frankfurt am Mainista löytyi tuolloin kolme puutarhaosastoa: hankintapuutarha, biologinen formaatiopuutarha ja kasvitieteellinen kansanpuisto. Vuonna 1904 perustettu hankintapuutarha varusti paikalliset koulut elävällä kasviaineistolla, ja vuoden ajan sieltä kerrottiin toimitettavan jopa 296 000 tilausta. Biologinen formaatiopuutarha esitteli kasviyhdyskuntia kuten niittyjä ja metsiä, kun taas kasvitieteellisessä kansanpuistossa oli puita, pensaita, hyöty- ja koristekasveja nimikilvillä varustettuina. Suomesta löytyi tuolloin kansakoulujen vihanpuutarhoja, mutta oppikoulujen koulupuutarhoja oli vain Turussa, Naantalissa, Pietarsaaressa, Kuopiossa, Savonlinnassa ja Hangossa. Pietarsaaren koulupuutarha perustettiin vuosina 1915–1918 Viktor ja Elise Schaumanin perillisten lahjoittamilla varoilla. Puutarhaa hoiti 1930-luvun alussa kolmehenkinen valtuuskunta, jota johti Pietarsaaren yhteislyseon luonnontietohistorian opettaja. (Karjala 4.1.1931.)

Kaikesta päätellen esitelmä innosti kuulijoita, sillä samassa kokouksessa päätettiin asettaa toimikunta, joka alkoi työstää ehdotusta kaupunginvaltuustolle Viipurin keskuskoulupuutarhan perustamiseksi (Karjala 13.11.1930). Toimikunta

kertoi Karjala-lehdessä tammikuussa 1931, että koulupuutarhalaitoksia oli paljon muissa sivistysmaissa ja Turun sekä Helsingin kasvitieteelliset puutarhat olivat ahkerassa käytössä. Toimikunta ehdotti, että Viipurin kaupunki perustaisi opintopuutarhan uuden kaupunginpuutarhan yhteyteen tai muualle kaupungin alueelle kansa- ja oppikouluja sekä suurta yleisöä varten. (Karjala 4.1.1931.)

Kaupunginvaltuusto kuitenkin hylkäsi ehdotuksen huhtikuun kokouksessaan vuonna 1931 taloudellisesti kireään aikaan vedoten (Karjala 15.4.1931). Vuosikokouksessa toukokuussa 1931 järjesteltiin kokoelmia, joihin oli ehtinyt kertyä 104 täytettyä eläintä, 50 nestepreparaattia, 1300 hyönteistä ja 3500 arkillista kasvinäytettä. Joh. Kaikko, Asko Pulkkinen ja Martti V. Kurki valittiin uudelleen pesteihinsä, ja Pulkkinen piti esitelmän niin sanotusta Elisabeth Linnén ilmiöstä. (Karjala 16.5.1931.) Elisabeth Linné kuvasi optisen ilmiön, jossa isoköynnös-kraassissa voidaan nähdä värisalamointia auringonlaskun aikaan (Blick 2017). Kokouksessa myös käsiteltiin hylättyä koulupuutarha-anomusta, ja yhdistys päätti kevätkautensa kirjoittamalla Karjala-lehteen uuden ehdotelman, *Kaupunkimme puistot luonnontieteellisiksi opetusvälineiksi*. Kirjotuksessa ehdotettiin, että kaupungin puistojen kasvit merkittäisiin nimilaatoilla, joista olisi suuri hyöty niin koululaisille kuin muullekin yleisölle. Viipurin puistoissa oli jo silloin lukuisia edustavia koti- ja ulkomaisia havu- ja lehtipuita sekä koristepensaita ja -ruohoja, ja yhdistys vakuutti, että luonnonhistorian opettajat tekisivät selväksi oppilaille, ettei nimikylttejä saisi poistaa eikä puistojen kasveja kerätä herbaarioihin. (Karjala 17.5.1931.)

Kokoelman järjestely ja ensimmäinen eläintieteellinen näyttely

Tammikuun kuukausikokouksessa vuonna 1932 todettiin, että luonnontieteellinen museo oli jo ansiokkaasti saanut arvokkaita kokoelmalahjoituksia kuten kunnallisneuvos M. Kaurasen perhoskokoelman ja A. Pulkkinen jäkäläkokoel-

man. Samalla yhdistys muistutti viipurilaisia siitä, että museon kokoelmat tarvitsisivat kiireellisesti säilytystiloja (Karjala 15.1.1932). Kokoelmaa laajennettiin ja järjesteltiin pitkin kevättä, ja se luovutettiin virallisesti Viipurin kaupungille 13.4.1932. Merikoululle oli kutsuttu kaupunginvaltuuston puheenjohtaja rehtori F. P. Oinonen ja puutarhalautakunnan edustajana hovioikeuden presidentti J. F. Selin. Tilaisuudessa kerrottiin Viipurin luonnontieteellisen harastustoiminnan vaiheista ja esiteltiin nykyistä toimintaa. Lehtori Pulkkinen lopetti tilaisuuden pitämällä viihdyttävän esitelmän eläinten kosi- mistavoista ja kertoi etanoiden, skorpionien ja lintujen ”hämmenöistä”. (Karjala 14.4.1932.)

Avajaistilaisuuteen mennessä oli KLY ehtinyt kerätä yhteensä 4000 näytettä kokoelmiin (Taulukko 1 ja Kuva 3). Mittavat hyönteiskokoelmat olivat järjestäneet pääasiallisesti Väinö Löfgren, ja maisteri T. Kontuniemi oli kunnostanut kasvikokoelmia (Saalas 1946). Eräs avajaistilaisuudessa huomiota herättänyt näyte oli metsätyönjohtaja J. Rädyn ja metsäpiiripäällikkö I. Kolsin vuonna 1928 Loimolan salolta ampuma suurikokoinen susi (Kaikko 1932). Avajaistilaisuudesta saadun myönteisen palautteen rohkaisemana yhdistys järjesti seuraavana pääsiäisenä 1933 ensimmäisen eläintieteellisen yleisönäyttelyn Viipurin suomalaisen lyseon

Taulukko 1. Viipurin luonnontieteellisen museon kokoelmat vuonna 1932.

Täytettyjä nisäkkäitä	23 kpl
Täytettyjä lintuja	146 kpl
Biologisia ryhmiä	16 kpl
Nisäkkäiden pääkalloja	6 kpl
Luurankoja	2 kpl
Linnunmunia	61 pesuetta
Nestepreparaatteja	64 purkkia
Suomalaisia hyönteisiä	2 kaappia
Hyönteisryhmiä	4 kpl
Ulkomaisia kovakuoriaisia	3 laatikkoa
Kasveja	n. 4000 näytettä

tiloissa (Karjala 14.4.1933). Pääsiäisen näyttelyssä Viipurin luonnontieteellisen museon kokoelmista nauttivat noin 500 kävijää (Karjala 19.5.1933).

Kuva 3. (A) Eläinkokoelman eksoottiset apinat ja riikin-kukko. Kuva: Karjala 14.4.1932. (B) Käärmekotka ja Kaurasen lahjoittama perhoskokoelma. Kuva Karjala 14.4.1932. (C) Yleiskuva kokoelmista ja Loimolan susi. Kuva: Kaikko (1932). (D) Kokoelman nestepreparaatit (ylin hylly), pääkallot (toinen hylly), linnunmunat (kolmas hylly) ja piennisäkkäitä (alin hylly). Kuva: Kaikko (1932). (E) Ilmoitus ensimmäisestä eläintieteellisestä näyttelystä. Kuva: Karjala 14.4.1933.

Lehtori Asko Pulkkinen murha

Juuri ennen ensimmäistä eläinnäyttelyä oli Viipuria järkyttänyt lehtori Antti Armas (Asko) Pulkkinen (1885–1933) murha 1.3.1933. Pulkkinen syntyi Savon Enonkoskella 16.8.1885 ja pääsi ylioppilaaksi Savonlinnan lyseosta 1904 (Kuva 4). Hän jatkoi luonnontieteiden opintojaan Helsingin yliopistossa ja valmistui kandidaatiksi 1915 ja maisteriksi 1919. Pulkkinen ehti toimia opettajana monessa kaupungissa eri puolilla Suomea: sijaisopettajana opintojen

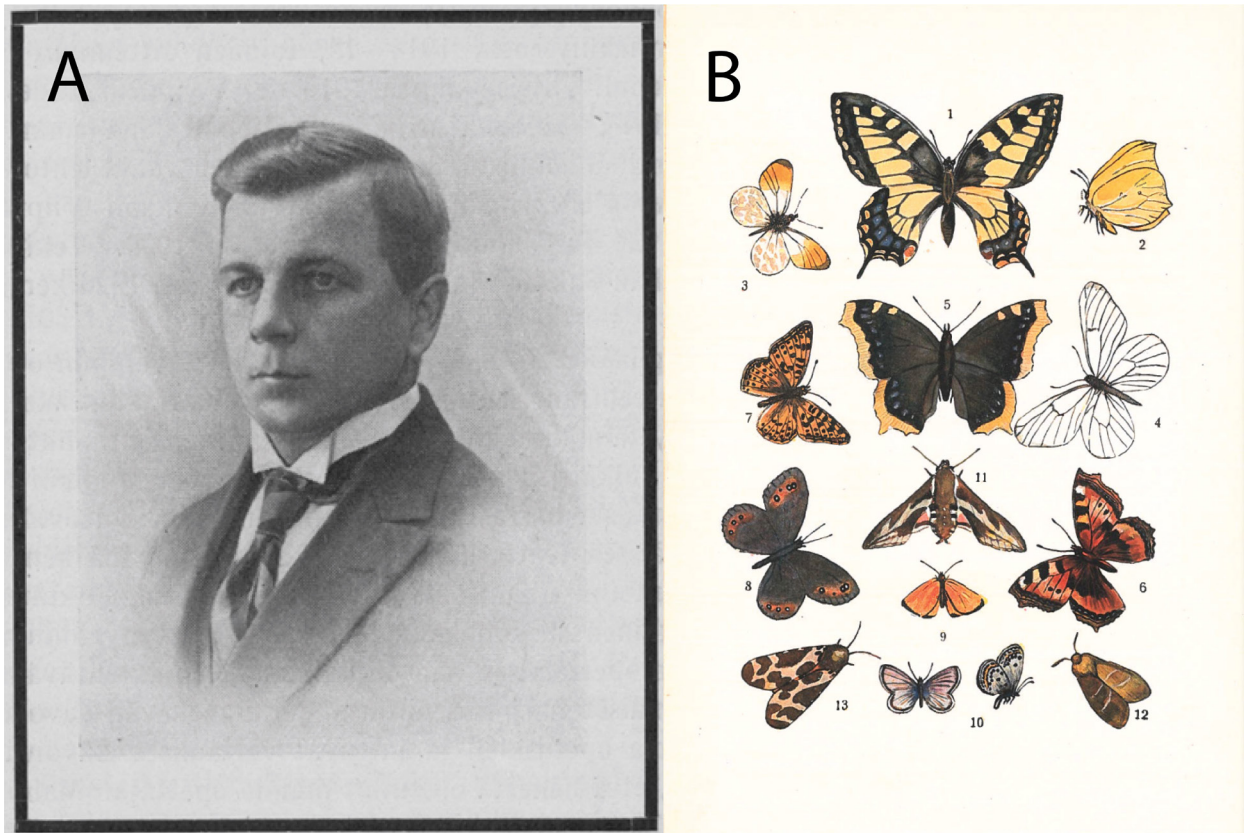
ohessa Raahen alkeiskoulussa, Viipurin suomalaisessa reaalilyseossa ja Savonlinnan lyseossa, sekä vakinaisena opettajana Pietarin suomalaisessa yhteiskoulussa 1916–17, Viipurin uudessa yhteiskoulussa 1917–21, Sortavalan lyseossa 1921–26, Viipurin tyttölyseossa 1926–29 ja viimein Viipurin suomalaisessa lyseossa 1929–1933. (Valle 1933.)

Opettajauransa aikana Pulkkinen teki kaksi matkaa Saksaan ja Itävaltaan vuonna 1923 sekä Viroon vuonna 1926. Pulkkinen julkaisi paljon suomenkielistä opetuskirjallisuutta kuten *Kasviopillisiä kertauskysymyksiä* (1927), *Eläinopillisiä kertauskysymyksiä* (1928), *Maantieteellisiä kertauskysymyksiä* (1928), *Eläinoppi I* ja *Eläinoppi II* (1929–30), sekä *Kasvioppi* (1930). Pulkkinen oli erityisen kiinnostunut hyönteisistä ja julkaisi myös tieteellisesti arvokkaita kuvauksia sudenkorentojen toukista ja määritysoppaita Suomen petopistiäisistä ja perhosista. (Valle 1933.)

Toinen eläintieteellinen näyttely uudessa uljaassa kirjastotalossa

Ensimmäisestä näyttelystä rohkaistuneena yhdistys päätti anoa suurempia tiloja eläintieteellisille kokoelmilleen. Merikoulun tilat sopivat kokoelmien varastointiin, mutta huone oli liian ahdas eläintieteellisten näyttelyiden järjestämiseksi suurelle yleisölle. Näin ollen julkaisi KLY toukokuussa 1933 pyyntönsä *Luonnontieteelliselle museolle Viipurissa tilava tyyssija* ja pyysi saada kaupungin vesitornin toisen kerroksen länsipäästä tilan kokoelmille. Anomukseen oli liitetty kansakoulujen tarkastajan, Toukolan vapaaopiston ja Viipurin työväenopiston puoltavat lausunnot. (Karjala 19.5.1933.)

Tilakysymys jäi hautumaan, ja marraskuun kuukausikokouksessa vuonna 1933 piti Meisteri Maukonen valokuvapohjaisen esitelmän Petsamosta (Karjala 7.11.1933). Vuosi vaihtui, ja huhtikuun kokouksessa vuonna 1934 otettiin vastaan asemakaava-arkkitehti Otto I. Meurmanin lahjoittamat trooppisten kissaeläinten taljat, joista suurin kuului gepardille. Lahjoituksen kunniaksi lehtori A. Wegelius kertoi gepardin

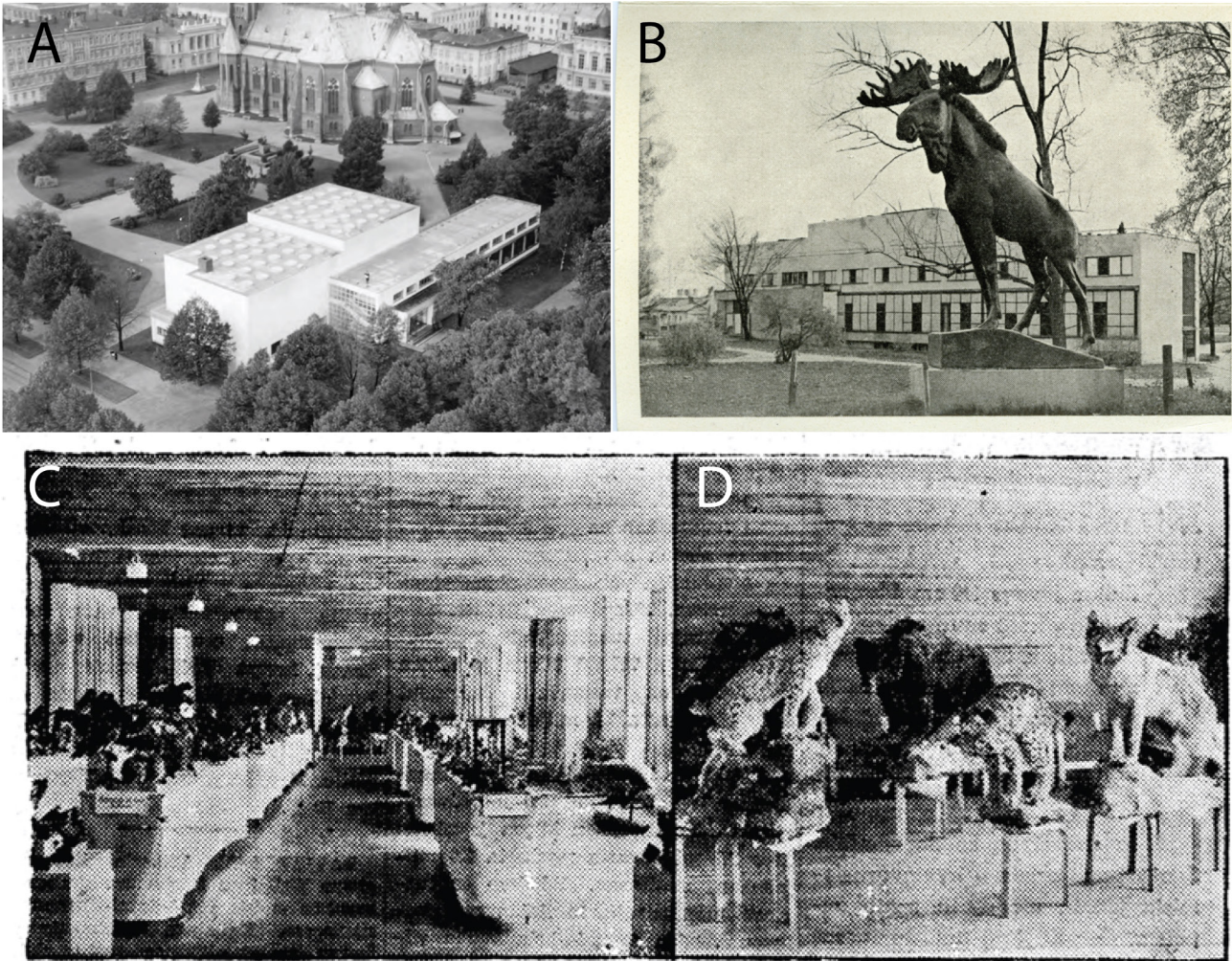
Kuva 4. (A) Viipurin suomalaisen lyseon lehtori Asko Pulkkinen (1885–1933). Kuva: Valle (1933). (B) Pulkkinen lempivalistuskokoelmaansa kuuluneet perhoset omassa eläinopissaan. Kuva: Pulkkinen (1937).

elintavoista. Samassa kokouksessa kertoi lehtori Martti Kurki akvaarioharrastuksesta ja oman akvaarionsa asukkaista. Preparaattori Mansérus ilmoitti uusista valmistuneista täytetyistä eläimistä ja päivitteli, kuinka Merikoulun tilat olivat jo tupaten täynnä kokoelmista. (Karjala 13.4.1934.)

Syksyllä 1934 yhdistys yritti uudelleen saada lisää tiloja käyttöönsä kaupungilta, ja yhdistys julkaisi Karjala-lehdessä kannanottonsa *Luonnontieteellinen museo tarvitsee kaupungin tukea, jotta kokoelmista olisi viipurilaisille niiden arvoa vastaava hyöty*. Yhdistys muistutti tilaustaistaan ja anoi kaupungilta jo olemassa olevien kokoelmien hoitoon yhteensä 14 300 mk: 5400 mk kahden kokoelmakaapin ja yhden kirjastokaapin hankkimiseksi, 2400 mk kokoelman kunnostamiseksi ja hoitoon, 5000 mk kirjaston ja kokoelmien lisäykseen, sekä 1500 mk painatuskustannuksiin. Yhdistys painotti, kuinka anomus ei vastaa edes sitä summaa, jonka

Kuopio antaa omalle luonnontieteelliselle museolleen vuosittain. Yhdistyksen sanoin ”Viipurin kokoisen kaupungin arvo jo vaatii, että se edes tuntuvasti rahallisesti avustamalla tukee seuraa, joka on sille hankkinut paikkakunnalla ainutlaatuiset kokoelmat ja niiden jatkuvaa kartuttamista ja hoitoa varten vetoaa sen apuun”. (Karjala 18.10.1934.) Kuukauden jälkeen päätti kaupunginvaltuusto myöntää yhdistykselle 10 000 mk (Karjala 16.11.1934). Yhdistys otti avustuksen vastaan, mutta ei pitänyt huoneistokysymystä ratkaistuna ja julkaisi seuraavana keväänä jälleen kannanoton *Karjalan Luonnon Ystäväin kokoelmat – kysymys niiden sijoittamisesta*. Yhdistys toisti toiveensa saada huoneistokysymys käsiteltäväksi seuraavan talousarvio-ökäsittelyn yhteydessä. (Karjala 11.4.1935.)

Kaupunki ja KLY pääsivät lopulta väliaikaiseen yhteisymmärrykseen, ja Alvar Aallon suunnittelema uusi ja uljas kaupunginkirjasto saatettiin myös eläintieteelliseen hyötykäyt-

Kuva 5. (A) Alvar Aallon suunnittelema Viipurin kirjastotalo. Kuva: Etelä-Karjalan museo. (B) Kirjaston edustalla ollut Jussi Mäntysen hirviveistos. Helsingin Luonnontieteellisen museon edessä seisoo tänään Mäntysen neljäs valos hirvestä. Kuva: Finna.fi ja Lahden kaupungin museo. (C) Yleiskuva yhdistyksen toisesta eläintieteellisestä näyttelystä Viipurin uudessa kirjastotalossa. Kuva: Karjala 29.3.1936. (D) Lähikuva toisen eläinnäyttelyn kotimaisista petoeläimistä. Kuva: Karjala 29.3.1936.

töön (Kuva 5). Siten järjesti KLY toisen eläintieteellisen näyttelynsä kirjastotalon alasalissa 22.3.–5.4.1936. (Karjala 22.3.1936.) Avajaispäivän tilaisuuteen osallistuivat läänin maaherra, kaupunginvaltuuston puheenjohtaja, kaupungin viranomaisia ja alueen koulun opettajia. Vieraat toivotti tervetulleiksi lehtori Axel Wegelius, joka kertoi yhdistyksen tähänastisesta toiminnasta ja pyrkimyksistä. Avajaisten päätteeksi pidettiin ikimuistoinen linnunlaulukonsertti, jossa Saksasta hankituilta gramofonilevyiltä kuunneltiin suomalaisten lintujen laulua. (Karjala 23.3.1936.)

Näyttelyssä oli esillä noin 400 eläinnäytettä niin Karjalan lähiluonnosta kuin toiselta puolel-

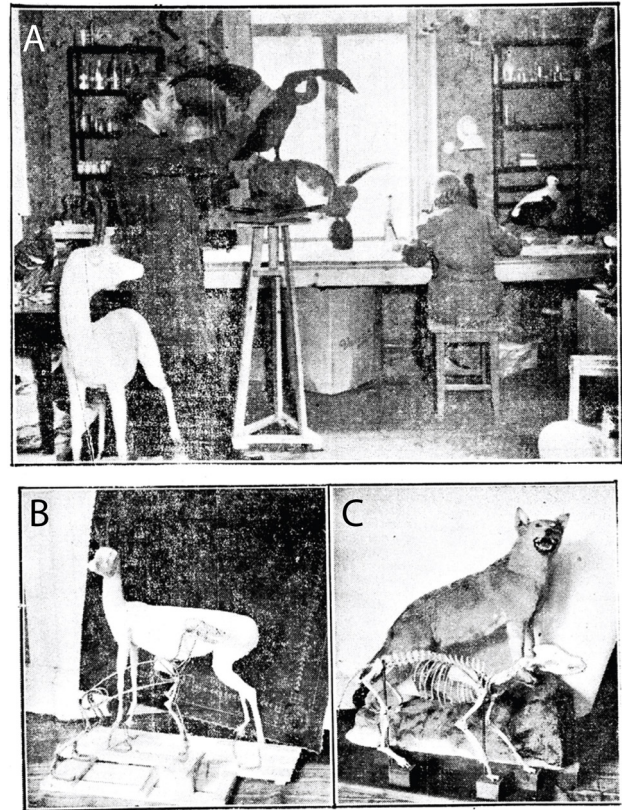
ta maailmaa. Kävijät saivat nähdä ensimmäisen Suomesta pyydystetyn valkokuonodelfiinin (nykyisin suomeksi myös kirjokuonodelfiini, *Lagenorhynchus albirostris*), joka oli saatu kiinni Terijoen Kuokkalan rantamatalikolta. Lintuharvinaisuuksiin kuuluivat Karjalankannaksen Kirvussa pyydystetty ruskeavärinen harakka ja jo aiemmin mainittu käärmekotka. Allihaahka (*Polysticta stelleri*) ja kyhmyhaahka (*Somateria spectabilis*) edustivat karjalaisille vieraampaa Petsamon vesilinnustoa. Valtameren syvyyksistä oli saatu esille valaan niskanikama ja kylkiluut sekä huomiota herättänyt pallokala. Samoin Viipurinlahden Uuraasta pyydystetty, yksi Suomen ensimmäisiä kiinanvillasaksirapuja

(*Eriocheir sinensis*) oli kävijöille eksoottinen uusi tuttavuus. Sademetsien väriloiston toivat kirjastotaloon paratiisilinnut, kolibrit sekä värikkäät tropiikkiin perhoset. (Karjala 22.3.1936.)

Näyttelyssä oli esillä myös Suomen ensimmäinen tornipöllö (Karjala 22.3.1936). Pastori V. J. Heinonen löysi puolikuolleeseen tornipöllön venevajasta Kotkan Haapasaaresta tammikuussa 1935, ja lähetti tämän Mansnérukselle täytettäväksi (Välikangas 1936). Mansnérus esitteli tornipöllön Laatokan linnassa (Sortavala) jo kuukautta myöhemmin: "Harvinaisuuksiin kuului tornipöllö, joka on ainoa Suomessa ammuttu yksilö. Se saatiin kokoelmaan vasta parisen viikkoa sitten. Mikä lie johdattanut etelän linnun Suomen rannikoille saakka?" (Laatokka 14.2.1935). Tornipöllö lahjoitettiin Helsingin yliopiston kokoelmiin, ja nähtävästi tuotiin Viipuriin eläintieteellistä näyttelyä varten (Välikangas 1936; Karjala 22.3.1936). Tämä ensimmäinen tornipöllömme on edelleen tallessa (Lajitietokeskus viesti 20.12.2022).

Preparaattori Mansnéruksen haastattelu

Karjala julkaisi pidemmän henkilöhaastattelun *Kuolleista eläimistä kuin ilmieläviä* preparaattori Yrjö J. Mansnéruksesta keväällä 1938 ennen KLY:n 10-vuotisjuhlaa (Kuva 6). Suomessa oli 1930-luvulla ainoastaan neljä ammattipreparaattoria, joiden lisäksi yliopiston museon palveluksessa toimi kolme vakinaista museo-konservaattoria. Suomessa ei ollut preparaattorikoulua, minkä vuoksi kaikki preparaattorit olivat itseoppineita tai olivat hankkineet ammattitaitonsa ulkomailta. Mansnérus oikoi yleisen virhekäsityksen eläinten "toppaamisesta" ja kertoi preparaatioprosessista. Työ aloitettiin yleensä ottamalla nyljetystä ruhosta tarkka lihaspiirros, jonka jälkeen nahka lähetettiin tehtaalte parkittavaksi. Parkituksen valmistuessa tehtiin tekoruumis rautakehikosta ja paperimassasta. Paperimassa valmistettiin vanhoista sanomalehdistä, joita sulatettiin kalsiumoksidissa käyttäen sideaineina kipsiä ja dekstriiniä. Kun tekoruumis oli kuivunut, nahka soviteltiin

Kuva 6. (A) Preparaattori Yrjö J. Mansnérus viimeistelee täytettyjä lintuja työpajassaan. (B) Preparoinnissa käytävä keino-ruumis. (C) Vastavalmistuneita täytettyjä eläimiä ja luurankoja. Kuvat: Karjala 16.3.1938.

ruumiin peitteeksi ja nahan lihapuoli myrkytettiin 15 % arseeniliuoksella. Luurangot preparoitiin liuottamalla ruhot vedessä, hetken keittämällä 1 % kaliumkarbonaattiliuoksessa, ja lopulta valkaisemalla luut vetyperoksidiliuoksessa. Luut sidottiin yhteen kuparilangoilla. (Karjala 16.3.1938.)

Mansnéruksen mukaan hän oli uransa aikana jo ehtinyt täyttää noin 4000 yksilöä, joista hän mainitsi harvinaisuuksiksi tornipöllön, kiljukotkat, vihertikat, pikkujoutsenen, punajalkahaukan, kolmimetrinen sammen ja sekä erinäiset harvinaiset värimuodot linnuista ja nisäkkäistä. Hän voivotteli, kuinka häneltä aina välillä pyydettiin rakkaiden lemmikkien täyttämistä, mutta lemmikkien ilmeiden jäljentäminen oli hyvin vaikeaa. Mansnérus oli jo nuorena pitänyt ulkoelämästä ja luonnosta liikkumisesta, ja hänen paras koulumuistonsa oli lehtori Aron eläinopitunti lintujen täyttämisestä. Hän oli alkanut

kokeilla täyttämistä omalla ajallaan, ja vähitellen hän alkoi saada pyyntöjä ja asiakaskuntaa, ja niin alkuperäisestä sivuharrastuksesta tuli lopulta päätoimi. (Karjala 16.3.1938.)

Kolmas eläintieteellinen näyttely ja 10-vuotisjuhlat

Suosituksen toisen eläintieteellisen näyttelyn jälkeen päätti KLY anoa kaupunginvaltuustolta jopa 30 000 markkaa uusien kokoelmakaappien hankkimiseksi (Karjala 11.11.1937). Tällä kertaa kaupunginvaltuusto suhtautui suopeasti anomukseen, sillä valtuusto päätti myöntää anotun summan yhdistykselle toiminnan tukemiseksi ja kokoelmien kartuttamiseksi (Karjala 19.11.1937). Toisaalta tilakysymys aiheutti edelleen päänvaivaa, ja yhdistys pyrki saamaan pysyviä tiloja Kauppaoppilaitoksesta, Merenkulkukoulutalosta tai Vesitornin välikerroksesta (Karjala 30.12.1937). Samalla yhdistys iloitsi, kuinka lähes täydellisestä petoeläinkokoelmasta puuttuivat enää näätä ja vesikko (Karjala 30.12.1937).

KLY järjesti 10-vuotisjuhlat ja kolmannen eläintieteellisen näyttelyn kirjastotalon juhlasalissa 3.–18.4.1938. Lehti-ilmoituksia koristi ensimmäistä kertaa seuran tunnus (Kuva 7). Juhlat pidettiin ensimmäisenä näyttelypäivänä, ja tilaisuuden aloitti lehtori M. V. Kurki kertomalla Viipurin luonnontieteellisen harrastustoiminnan historiasta, ja maisteri Niilo Söyrinki kertoi alppialueen vuoristokasvillisuudesta ja vyöhykkeisyydestä. Näyttelyssä oli esillä noin 500 kokoelmanäytettä niin kotimaasta kuin ulkomailta, mutta tarkempaa erittelyä kokoelmista ei näytä löytyvän. Kotimaisista eläimistä huomiota herättivät etenkin lintujen harvinaiset värimuunnokset sekä Petsamon alueen arktiset linnut. Ulkomaiseen eläimistöön oli saatu esille peräti kolmisenkymmentä tropiikin apinaa, lintua ja matelijaa, joista varsinkin lystikkään vaippapaviaanin kerrotaan ilahduttaneen kävijöitä. Lisäksi valtava kamerunilainen kovakuoriainen *Goliathus goliatus* oli monelle jännittävä uusi tuttavuus (Karjala 3.4.1938;

Karjala 7.4.1938). Näyttelyssä soitettiin myös tasatunnein gramofonilevyiltä suomalaista linnunlaulua. Laulurepertuaariin kerrotaan kuuluneen talitiainen, kiuru, peippo, kultarinta, lehtokerttu, kuhankeitäjä ja laulurastas (Karjala 17.4.1938).

Paikallislehdet kehuivat näyttelyä vuolaasti ja toivoivat huoneistokysymykseen pysyvää ratkaisua. Karjalan Suunnan toimittaja voivoteli, että ”onhan sääli, että tällainen nähtävyys on piilossa yleisöltä ja että sitä voidaan vain näin vuosijuhlanäyttelyn yhteydessä esitellä katsojille” (Karjalan Suunta 7.4.1938). Samoin Karjalan toimittaja valitti, että ”on sääli ja surku, että nämä kauniit täytetyt eläimet saavat suurimman osan ’elämästään’ viettää kaappeihin ja laatikkoihin sullottuna ja vain silloin tällöin, aina parin vuoden kuluttua pääsevät itseään yleisölle näyttelemään”. Toimittaja totesi, että ”sellaisen kaupungin kuin Viipurin, joka joissakin suhteissa käy jommoisestakin kulttuurikaupungista, olisi aika ryhtyä tätäkin kulttuurijatusta toteuttamaan”. Lisäksi toimittaja kertoi kuulemistaan huhuista, joiden mukaan entisestä kauppaoppilaitoksen rakennuksesta kaavailtiin luonnontieteellistä museorakennusta. Toimittaja unelmoi, kuinka vanhasta huvilarakennuksesta ja ympäröivästä puistosta saisi oikean ”luonnonystävien pyhätön”. (Karjala 7.4.1938.)

Kuva 7. Karjalan Luonnon Ystävien tunnus. Kuva: Karjala 3.4.1938.

Mitä kokoelmille tapahtui?

Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen 30.11.1939. Kokoelmien kohtalosta sodan keskellä löytyy ainoastaan tiedonmurusia. Sodan päätyttyä Saalas (1946) kertoo Vanamon historiikissa, että ”talvisodassa säilyivät nämä kokoelmat suurelta osaltaan verratun vahingoittumattomina, mutta 1944 ne kaikki jäivät luovutetulle alueelle”. Jos tarkastellaan kokoelmien nimekkäimpien näytteiden nykytietoja, niin tämä näyttää pitävän paikkansa suurilta osin. Täytetty valkokuonodelfiini on Lajitietokeskuksen (2022) mukaan ”kateissa” (hakusana kirjokuonodelfiini). Viipurin käärmekotka eli ilmeisesti Suomen toinen käärmekotkahavainto puuttuu Lajitietokeskuksen luettelosta, mutta ensimmäinen havainto Perkjärveltä mainitaan (hakusana käärmekotka). Sen sijaan tornipöllö on säilynyt, luultavasti koska sitä säilytettiin Helsingin yliopiston kokoelmissa (Lajitietokeskus, viesti 2022). Vuonna 1933 löydettiin Viipurin vesiltä kaksi villasaksirapua, Matti Pystysen naaras ja A. Peurónin koiras, jotka molemmat luovuttiin Eläintieteelliselle museolle Helsinkiin (Luther 1933). Lajitietokeskuksen (2022) mukaan (hakusana villasaksirapu) Peurónin koiras näyttää säilyneen museon kokoelmissa.

Karjalan Luonnon Ystävät eivät koskaan saaneet pyhättöään, mutta uurastukset säilyvät muistoissamme.

Kirjallisuus

Blick F 2017 Flashing Flowers and Wordsworth’s “Daffodils”. The Wordsworth Circle 48: 110–115.
 Heininen S 2017 Viipurin lukion rehtori 1641–1710. Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita 19: 85–123.
 Häkkinen K 2007 Mikael Agricolan elämä ja työ. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mikael-agricolan-elama-ja-tyo>. [Viittauspäivä 25.6.2022.]
 Koskivirta A 2022 Valistus, tieto, tiede: Viipurin

Suomalainen Kirjallisuusseura aikojen tuulissa (1845–2021). Saatavissa: <https://vsks.net/toiminta/historia/>. [Viittauspäivä 25.6.2022.]
 Kuujo E 1985 Monikielisen Viipurin koululaitos. Koulu ja menneisyys 23: 129–177.
 Kaikko J 1932 Luonnontieteellisistä harrastuksista Viipurissa. Luonnon Ystävä 4: 138–141.
 Kansallisbiografia 2022 Rolf Palmgren (1880–1944). Saatavissa: <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/8124>. [Viittauspäivä 19.12.2022.]
 Kansalliskirjasto 2022 J. E. Aro. Saatavissa: [https://kansalliskirjasto.finna.fi/Authority-Record/melinda.\(FI-ASTERI-N\)000092418](https://kansalliskirjasto.finna.fi/Authority-Record/melinda.(FI-ASTERI-N)000092418). [Viittauspäivä 25.6.2022.]
 Kuopion luonnontieteellinen museo 2022 Kokoelmien historiaa. Saatavissa: <https://kuopionluonnontieteellinenmuseo.fi/kokoelmat/kokoelmien-historiaa/>. [Viittauspäivä 18.12.2022.]
 Lajitietokeskus 2022 Kirjokuonodelfiini. Saatavissa: <https://laji.fi/view?uri=http:%2F%2Fid.luomus.fi%2F%2FKS.KN4099&highlight=http:%2F%2Fid.luomus.fi%2F%2FMY.7263032>. [Viittauspäivä 18.12.2022.]
 Lajitietokeskus 2022 Käärmekotka. Saatavissa: <https://laji.fi/view?uri=http:%2F%2Fid.luomus.fi%2F%2FKS.KL10973>. [Viittauspäivä 18.12.2022.]
 Lajitietokeskus 2022 Tornipöllö. Saatavissa: <https://laji.fi/view?uri=http:%2F%2Fid.luomus.fi%2F%2FKS.KL11320>. [Viittauspäivä 18.12.2022.]
 Lajitietokeskus on lähettänyt kuvan kokoelman tornipöllöstä allekirjoittaneelle 20.12.2022.
 Lajitietokeskus 2022 Villasaksirapu. Saatavissa: <https://laji.fi/view?uri=http:%2F%2Fid.luomus.fi%2F%2FHILA.42081>. [Viittauspäivä 18.12.2022.]
 Lappalainen P 1959 Aukusti Juhana Mela: uranaukaisijan elämä. Turun yliopisto.
 Luther A 1933 Den kinesiska ullhandkrabban. Fiskeritidskrift för Finland 11: 167–171.
 Metsävainio K 1929 Luonnonhistoriallinen museo syntymässä Ouluun. Luonnon Ystävä 3:

89–92.

- Niemelä P 2019 Tarina Karjalankannaksen Äyräpäänjärvestä: Suomen luonnonsuojelun ensimmäinen ympäristökonflikti. Saatavissa: <https://turuntorkkelinkilta.files.wordpress.com/2019/04/torkkeliesitysayrapaanjarvi.pdf>. [Viittauspäivä 18.12.2022.]
- Oulun yliopisto 2022 Eläinmuseo. Saatavissa: <https://www oulu.fi/fi/tutkimus/tutkimusinfrastruktuurit/biodiversiteettiyksikko/elainmuseo>. [Viittauspäivä 18.12.2022.]
- Pulkkinen A 1928 Johan Emil Aro. Luonnon Ystävä 2: 33–34.
- Pulkkinen A 1937 Eläinoppi II. WSOY.
- Saalas U 1946 Puoli vuosisataa suomalaista luonnontiedettä. Otava.
- Salovaara H 1914 Nuori kotiseutututkija. Kustannusosakeyhtiö Kirja.
- Turun biologinen museo 2022 Turun biologisen museon historiaa. Saatavissa: <https://www.turku.fi/biologinen-museo/turun-biologisen-museon-historiaa>. [Viittauspäivä 18.12.2022.]
- Valmari A 1928 Karjalan Luonnon Ystävät. Luonnon Ystävä 4: 150–151.
- Valle K J 1933 Asko Pulkkinen. Luonnon Ystävä 3: 73–76.
- Wolff C 2016 Liike- ja kulttuurielämän väliset yhteydet 1800-luvun ja 1900-luvun alun Viipurissa. Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita 18: 49–65.
- Välikangas I 1936 Die Schleiereule, *Tyto alba guttata* (Brehm), zum ersten Mal in Finnland angetroffen. *Ornis Fennica* 8: 1–2.
- YLE 2020. Viipurin musiikin menestystarina 1918–1939. Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/viipurinmusiikki>. [Viittauspäivä 25.6.2022.]
- Sanoma- ja aikakauslehdet
- Karjala 20.1.1928 Eläintieteellinen museo Viipuriin. No 18: 2.
- Karjala 22.1.1928 Karjalan Luonnon Ystävät. No 20: 7.
- Karjala 5.2.1928 Karjalan luonnonhistoriallinen museo. No 34: 11.
- Karjala 6.2.1928 Kaupungissamme tapahtui eilen järkyttävä auto-onnettomuus. No 35: 1.
- Karjala 16.2.1928 Karjalan Luonnon Ystävien johtokunnan kokouksessa. No 45: 2.
- Karjala 17.2.1928 "Karjalan Luonnon Ystävien" -seuran nuorten osasto. No 46: 9.
- Karjala 2.3.1928 Karjalan Luonnonhistoriallinen Museo Viipuriin. No 60: 7.
- Karjala 8.3.1928 Lahjoitus. No 66: 4–5.
- Karjala 15.3.1928 Karjalan Luonnon Ystävien ensimmäinen kuukausikokous. No 73: 5.
- Karjala 17.3.1928 "Karjalan" toimitukselle. No 75: 10.
- Karjala 20.3.1928 Viipurin Eläintarha Oy ja Karjalan Luonnon Ystävät. No 78: 10.
- Karjala 19.4.1928 Karjalan Luonnon Ystävien kuukausikokous. No 106: 3.
- Karjala 10.5.1928 Uusi suomalainen lintujen nimestöehdotelma. No 126: 7.
- Karjala 16.5.1928 Karjalan Luonnon Ystävien kevätkokous. No 132: 5.
- Maakansa 23.8.1928 No 194: 6.
- Maakansa 24.8.1928 No 195: 6.
- Maakansa 25.8.1928 No 196: 6.
- Maakansa 26.8.1928 No 197: 4.
- Karjala 1.9.1928 No 236: 6.
- Karjala 19.12.1928 No 345: 3.
- Karjala 12.4.1929 Karjalan Luonnon Ystävien kuukausikokous. No 98: 2.
- Karjala 16.5.1929 Karjalan Luonnon Ystävien r.y. vuosikokous. No 130: 2.
- Karjala 16.6.1929 Metsästäjät, kalastajat, koululaiset y.m. luonnon ystävät. No 160: 13.
- Karjala 13.9.1929 No 247: 2.
- Nuorisoseura 1929 Etelä-Karjalan Nuorisoseuran äänenkannattaja No 11: 7.
- Karjala 10.11.1929 Luonnontieteellisen museon perustamista Viipuriin anotaan. No 305: 3.
- Karjala 21.11.1929 Luonnontieteellisen museon perustaminen Viipurin kaupunkiin. No 316: 3.
- Karjala 12.12.1929 No 336: 1.
- Karjala 17.1.1930 No 15: 5.
- Karjala 7.3.1930 Luonnontieteellinen museo aiotaan perustaa Viipuriin. No 64: 5.

Karjala 19.3.1930 Luonnontieteellinen museo Viipuriin. No 75: 2.
 Karjala 6.4.1930 No 93: 2.
 Karjala 15.5.1930 Karjalan Luonnon Ystävien r.y. toinen vuosikokous. No 129: 2.
 Karjala 6.6.1930 Harvinainen lintu. No 150: 5.
 Karjala 13.11.1930 No 307: 2.
 Karjala 4.1.1931 Kaupungissamme suunnitteilla opintopuutarha. No 3: 4.
 Karjala 15.4.1931 Opintopuutarhaa ei vielä perusteta. No 100: 2.
 Karjala 16.5.1931 Karjalan Luonnon Ystävien vuosikokous. No 129: 1.
 Karjala 17.5.1931 Kaupunkimme puistot luonnontieteellisiksi opetusvälineiksi. No 130: 3.
 Karjala 15.1.1932 Viipurin luonnonhistoriallinen museo saanut arvokkaita lahjoituksia. No 14: 5.
 Karjala 14.4.1932 Ainutlaatuinen museonähtävyys avattu Viipurissa. No 101: 5.
 Karjala 14.4.1933 No 101: 1.
 Karjala 19.5.1933 Luonnontieteelliselle museolle Viipurissa tilava tyyssija. No 132: 2.
 Karjala 7.11.1933 No 300: 1.
 Karjala 13.4.1934 Karjalan Luonnon Ystävät r.y:n tavanmukainen kuukausikokous. No 98: 1.
 Karjala 18.10.1934 Luonnontieteellinen museo tarvitsee kaupungin tukea, jotta kokoelmista olisi viipurilaisille niiden arvo vastaava hyöty. No 281: 7.
 Karjala 16.11.1934 Kaupunginvaltuusto. No 310: 6.

Laatokka 14.2.1935 Eläinnäyttelyssä. No 19: 3.
 Karjala 11.4.1935 Karjalan Luonnon Ystävien kokoelmat – kysymys niiden sijoittamisesta. No 98: 6.
 Karjala 22.3.1936 Karjalan Luonnon Ystävien eläintieteellinen näyttely. No 80: 7.
 Karjala 23.3.1936 Viipurin kaupungilla on jo sisältörikas eläintieteellinen museo. No 81: 1.
 Karjala 29.3.1936 No 86: 4.
 Karjala 11.11.1937 Kaupungillamme laajeneva luonnonhistoriallinen museo. No 305: 9.
 Karjala 19.11.1937 No 313: 2.
 Karjala 30.12.1937 Viipurin eläintieteellinen museo kasvaa. No 351: 7.
 Karjala 16.3.1938 Kuolleista eläimistä kuin ilmieläviä. No 73: 8.
 Karjala 3.4.1938 Karhusta kolibreihin ja hyönteisiin. No 90: 5 ja 12.
 Karjala 4.4.1938 Karjalan Luonnon Ystävien 10-vuotisjuhla oli eilen. No 91: 4.
 Karjala 7.4.1938 Karhuja ja marakatteja. No 94: 3.
 Karjalan suunta 7.4.1938 Katsoja hämmästyy nähdessään Karjalan Luonnon Ystävät r. y:n erinomaisen näyttelyn. No 39: 3.
 Karjala 17.4.1938 Mestarilaulajia kirjastotalossa. No 103: 5.

Jakke Neuro työskentee väitöskirjatutkijana Oxfordin yliopistossa. Väitöskirjatyössään hän tutkii laakamatojen kantasoluja ja regeneraatiokykyä. Toisinaan hän innostuu kirjoittamaan biologian historiasta.

